

Lučki stivador

Dr. Branko Jakaša, Split

Nastavak VII.

Stivador će se moći pozivati na principe prevoznog ugovora i u slučaju samovoljne izmjene uvjeta ugovora u predmetnom smislu, ako uspije dokazati, da je ova promjena bila nužna iz razloga, koji padaju na strani broda ili tereta. Amo na pr. dolazi slučaj prevelikog gaza broda, koji mu prijeći pristanak uz obalu, zabrana lučkog organa brodu, da pristane uz obalu i sl. čno.

Sva navedena načela o prevoznom ugovoru dolaze do primjene samo u slučaju, ako je odnosni plovni objekt stvarno bio upotrebljen u svrhe prijevoza. Ako se, bez slučajeva koji padaju na teret broda ili robe, pojedino prevozno sredstvo upotrebi kao sredstvo, preko kojega se vrši manipulacija s broda na kopno ili obratno, tada za štete nastale djelovanjem posade ili odnosnim sredstvom uopće, stivador će odgovarati prema načelima građanskog prava.⁷ Ovo zaključujemo iz sljedećih razloga: o funkciji prijevoza se u konkretnom slučaju ne radi, već ne samo stvarno, nego i pravno o ukrcaju ili iskrcaju. Odnosno plovilo dakle služi kao sredstvo konkretne stivadorske manipulacije, a za ova sredstva stivador odgovara po načelima građanskog prava.

13. U teoriji je sporno pitanje o pravnoj prirodi stivadorskog posla.

Prema jednom mišljenju ovdje bi se radilo o sukcesivnom prijevozu.⁸ Nama ovakvo stanovište ne izgleda prihvatljivo. S objektivnog stanovišta promatrajući stvar operacija, koje izvršava stivador u okviru stivadorskog posla redovito spada u jedan dio prijevoza i to bilo da se radi o krcanju ili iskrcavanju. Međutim, pravnu karakteristiku pojedinom poslu ne daje faktična povezanost izvršnih stvarnih poslova s nekim drugim zbivanjima ili činjenicama, nego pravni odnos između samih subjekata, koji učestvuju u odnosnom poslu, a koji je odnos karakteriziran njihovim namjerama, koje se ogledaju u međusobno primljenim obavezama. U konkretnom slučaju subjekt u pitanju, to jest stivador i njegov sukontrahtent ne sklapaju nikakav ugovor o prijevozu, a ako i sklope taj ugovor, taj će ugovor biti

podvrgnut naprijed navedenim uvjetima i to kao posebna cjelina.

Neki u teoriji opet zastupaju mišljenje, da se kod ovih poslova radi o depozitu.⁹ Ovo nam mišljenje izgleda još manje prihvatljivo od onog prvog. Prema načelima građanskog prava »ostavna pogodba je takva pogodba, kojom jedna osoba preuzima od druge tjelesnu stvar« pod skrb (»custodia«). Ta »skrb« (»custodia«) — kao svrha (»causa«) — karakterizira ostavnu pogodbu.¹⁰ Prema onome, što smo naprijed naveli, možemo potpuno sigurno zaključiti, da stivadorski posao nema ovih bitnih karakteristika depozita. Strankama, kada sklapaju ugovor o stivadorskom poslu, nije svrha da stivador prima odnosne stvari, koje su predmet ugovora na čuvanje, već da s njima izvrši ugovorenu manipulaciju. Treba razlikovati detenciju pa čak i posjed od »kustodije«. Nesumnjivo je, da stivador prima odnosne stvari u detenciju, ali da bi se moglo govoriti o »kustodiji« potrebno je, da ta detencija bude u svrhu čuvanja stvari, a ne radi nekog drugog razloga, kao što je to u konkretnom slučaju. Drugim riječima stivador je doduše i ovlašten i dužan da se stara o očuvanju stvari, koje su mu povjerene, ali ova briga oko čuvanja stvari nije svrha posla, već posljedica jedne druge svrhe, to jest ukrcaja odnosno iskrcaja.

Čini nam se, da je točno stanovište koje u stivadorskom poslu gleda ugovor o djelu.¹¹ Iz naprijed navedenih karakteristika stivadorskog ugovora možemo zaključiti, da stranke, sklapajući svoj ugovor, imaju pred očima jedan točno određen rezultat rada, koji obećava stivador, to jest ukrcaj odnosno iskrcaj robe. Prema načelima građanskog prava, »pogodba radnje za plaću« nastaje, kada se obavežemo, da ćemo učiniti kakvo djelo (l. c. operis) za određenu plaću u novcu. U potonjem slučaju radi se o rezultatu rada (na pr. zgrada, odijelo).¹² Iz prirode ovog posla, kao ugovora o djelu slijedi nadalje, da je ovaj ugovor konsenzualni kontrakt. Obaveza stranaka nastaje već sklapanjem sporazuma i nije potrebno, da se ugovor za njegovo postojanje i obaveznost počne izvršavati. Načela građanskog prava poznaju slučajeve kada, i pod kojim uvjetima, i posljedicama, stranke mogu odustati od zaključenog a još nezapočetog odnosno još nedovršenog ugovora, te su odnosni propisi i ovdje u svemu primjenjivi.

14. I na pitanje načina i opsega naknade štete, kao i svih problema, koji se u vezi s time pojavljuju, moraju biti rješavani po načelima građanskog prava, osim iznimnih slučajeva povezivanja ovog ugovora s kojim drugim pravnim poslom. U međusobnim odnosima prava i dužnosti naknade štete povezane su osobe, koje su sklopile stivadorski po-

sao, bez obzira na okolnost, tko je ovlašten u konkretnom slučaju raspolagati robom, ukoliko nije sam stivador pristao na promjenu svoga sukontrahenta. Posebno u ovom pogledu moramo samo spomenuti pravo i dužnost broda na naknadu štete. Ako je stivadorov sukontrahent predstavnik broda, nema nikakve sumnje, da je brod odgovoran direktno stivadoru za naknadu štete i da neposredno od stivadora ima pravo tražiti, da mu se šteta nadoknadi. Poteškoća je u slučaju, kada stivadorov sukontrahent nije predstavnik broda. Načelno, bazirajući se na načela građanskog prava, moralo bi se odgovarati na način, da brod i stivador u ovom pogledu nemaju nikakav zajednički odnos. Međutim, s obzirom na sve konkretne okolnosti, mislimo, da se u ovom pogledu mora učiniti iznimka i priznati izvjestan direktni odnos između broda i stivadora. Bez obzira na formalne momente sklopljenog stivadorskog ugovora, između broda i stivadora, u izvršavanju stivadorskog posla, nastupa najtješnja stvarna veza, a da, često puta, stivadorov sukontrahent nema nikakve veze sa stanjem broda i njegovim djelovanjem niti ima mogućnosti na to utjecati. Ista je situacija s gledišta broda naprama stivadoru. Brod i stivador su stručna poduzeća, koja i međusobno moraju poduzimati sve potrebne mjere opreza. Osim toga stivadorska služba je danas postala redovita pojava u svakom većem pomorskom prometu, te su stivadori i brodari stalno upućivani jedni na druge. Ako s ovih gledišta promatramo stvar ne ćemo, mislimo, pogriješiti, ako ustvrdimo, da i u međusobnom odnosu između broda i stivadora svaki od njih izvršava svoju samostalnu funkciju u vlastito ime i bez obzira na klatuzule odnosnog ugovora, te da ih se ne može, u ovim granicama, pravno shvaćati isključivo samo kao predstavnike osoba, s kojima su sklopile odnosni ugovor. Ovo se ne odnosi na štete nanesene teretu, kod kojega u potpunosti dolazi do primjene princip ugovornog načela. Amo možemo, na pr. ubrojiti slučajeve oštećenja broda sa strane stivadora njegovim nestručnim radom, kao i štete nanesene stivadoru, među koje u prvom redu kao najteže možemo ubrojiti tjelesne povrede ili smrtne slučajeve radnika i slično.

Za štete nanesene trećima, koji nemaju veze s ugovornim odnosom odgovara samostalno sam stivador direktno.

15. Od stivadorskog ugovora treba, ne samo u stvarnom, nego i u pravnom pogledu, razlikovati ugovor, po kojemu stivador ili netko drugi daje samo svoju radnu snagu, a ista stoji pod nadzorom i uputama unajmitelja. U ovim slučajevima imamo tipični primjer pogodbe radnje za plaću, kada se obavježemo, da ćemo učiniti kakvu službu (*locatio conductio operarum*)¹³ sa svim odnosnim pravnim posljedicama. Unatoč prilično jasnoj načelnoj podjeli ugovora o djelu i službi, ipak, za konkretni slučaj, u praksi može nastati nejasnoća, da li će se primijeniti načela ugovora o djelu ili onoga o radu. Ne može se u ovom pogledu dati jedno opće pravilo, već pojedino pitanje treba riješiti uzevši u obzir sve relativno konkretne okolnosti. Ipak možemo reći, u ovom pogledu, slijedeće: Nema nikakve dvojbe da se radnici, odnosno poduzeća za koja rade, ne će moći osloboditi svake odgovornosti za rad. Ne mislimo odgovornosti u pogledu ulaganja dužne pažnje za obavljanje povjerenog posla, već odgovornosti za stručno obavljanje radova ukrcanja, iskrcaja odnosno slaganja. Međutim je isto tako osigurano, da njihova odgovornost ne ide tako daleko kao kod stivadorskog posla. Ovi se poslovi obavljaju pod uputstvima unajmitelja. Unajmitelj je dužan poznavati eventualne propise o osiguranju robe i o načinu njihovog slaganja i slično. Radnici u ovom poslu to nisu dužni primjenjivati. Međutim, konkretni posao, u sklopu ovih poslova, dužni su obaviti prema pravilima zanata. Amo na pr. spada način zahvata robe kod ukrcanja ili iskrcaja, njeno pojedinačno slaganje i slično. Koji će se sve poslovi smatrati kao pojedinačni, pitanje je konkretnog slučaja.

Ne će u praksi svaki put biti lako odrediti, da li se radi o stivadorskom poslu ili o ugovoru o službi. Mora se pretpostavljati, da se radi o stivadorskom poslu uvijek dok

bilo iz izričitog ugovora ili inače drukčije ne proizlazi. Ako su stranke uglavile izvršenje posebnog posla za određenu svotu novca, nesumnjivo je, da se radi o stivadorskom poslu. O iznajmljivanju radne snage redovito će se raditi, kada se naplata ugovori po vremenu rada, premda ni ovo ne mora uvijek biti slučaj bez ikakve iznimke.

16. U pogledu naplate usluge sa strane Poduzeća luka i skladišta vrijedi načelo, da ta poduzeća imaju pravo sama donositi tarife za naplatu svojih usluga. Mislimo, da se ovom stanovištu može staviti jedna primjedba. S obzirom na istaknuti specijalni položaj i ulogu Poduzeća luka i skladišta, koja se manifestira i njihovoj monopolističkoj poziciji, a osobito u činjenici, da su se zainteresirani prisiljeni njima obraćati u cilju korištenja luka, mislimo, da se ne bi smjela dopustiti ovim poduzećima potpuna sloboda određivanja naplate svojih usluga. Ako imamo u vidu činjenicu, da zainteresiraniku ne preostaje ništa drugo, nego da prihvati uvjete sa strane Poduzeća luka i skladišta pod bilo kakvom cijenom nastaju štetne posljedice ove slobode, koje eventualno mogu nastupiti.

Objavljene tarife predstavljaju za Poduzeća luka i skladišta generalnu ponudu i kao takva je za njih obavezna. Ova poduzeća, dakle, nemaju pravo od svog sukontrahenta zahtijevati povišenje usluga izvan granica navedenih u tarifi, ali, naravno, mogu zametnuti spor o tumačenju tarifa smatrajući, da im na temelju odredaba tarife pripada stanovito pravo, koje im sukontrahent osporava. Ista je situacija i za stivadorskog komitenta. On nema pravo tražiti, da mu stivador obavi neki posao ispod odredaba tarife, ali može i on sa svoje strane pobijati opravdanost primjene neke odredbe tarife za jedan konkretan slučaj.

Postavlja se pitanje, da li se i u kojoj mjeri može odstupati od objavljenih tarifa, naime, da li je strankama slobodno sporazumno mijenjati uvjete, koji su sadržani u tarifi. Pitanje ima poseban značaj, s obzirom na međunarodne odnose, koji se u ovom predmetu mogu pojaviti. Što se tiče naših internih propisa, smatramo, da ne ćemo pogriješiti, ako ustvrdimo, da nema nikakove zapreke da se ustanovi princip slobodnog ugovaranja. Ako je već jednom data sloboda Poduzećima luka i skladišta, da samostalno određuju cijene svojim uslugama, morao bi postojati poseban propis, koji bi im nametao dužnost obaveze jednakih tarifnih stavova za sve sukontrahente. Ovo stanovište ne znači, da je i stvarno opravdano. Stvarni razlozi govore prije zato da se usvoji princip ograničenja slobodnog ugovaranja na način da se isključi svaka eventualna diskriminacija, i to zbog toga što, prema osnovnim našim ustavnim i opće društvenim načelima jednakosti, mora se svakome omogućiti iskorištavanje sredstava javnog prometa općeg značaja, kao što su luke, pod apsolutno jednakim uvjetima.

(nastavak slijedi)

⁷ Amo na pr. možemo ubrojiti slučaj, kada se ovakva sredstva postavljaju zbog toga, što brod radi svog gaza ne može doći uz obalu, a na ovo ga je mjesto odredio stivador, premda ima drugih slobodnih mjesta, koja eventualno stivadoru služe za koju drugu svrhu, kao na pr. za neki drugi brod i slično.

⁸ U ovom smislu Boncase, *Traité de obroit commercial maritime*, 1923. br. 373.

⁹ Asquini, *Del contratto di trasporto*, Torino 1925 br. 31.

¹⁰ Maurović, *Nacrt predavanja o općem privatnom pravu*, Zagreb III/2 str. 9.

¹¹ Brunetti o. c. II br. 372: »Nel contratto d'opera in discorso la caratteristica non è data né dal deposito, né dal trasporto, ma dal risultato di lavoro che l'impresa si propone (contratto di appalto) che normalmente forma oggetto della sua attività speculativa«.

¹² Maurović, o. c. III/2 str. 33.

¹³ Maurović, o. c. III/2 str. 33.